

THÍCH ỨNG VỚI THẾ GIỚI VUCA – ĐỔI MỚI CÔNG TÁC DẠY HỌC Ở TRƯỜNG SĨ QUAN LỤC QUÂN 1

Phạm Hữu Tính
Khoa Binh chủng, Trường Sĩ quan Lục quân 1

Tóm tắt: Bài báo phân tích tác động của thế giới VUCA đến giáo dục quân sự và nhu cầu đổi mới công tác dạy học tại Trường Sĩ quan Lục quân 1. Tác giả đề xuất các giải pháp đổi mới mục tiêu đào tạo, nội dung chương trình, phương pháp giảng dạy và tăng cường ứng dụng công nghệ. Những chuyển biến thực tiễn và định hướng tương lai được nhấn mạnh nhằm đào tạo đội ngũ sĩ quan có bản lĩnh, tư duy hiện đại và khả năng thích ứng linh hoạt.

Từ khóa: VUCA, dạy học quân sự, đổi mới giáo dục, sĩ quan, Trường Sĩ quan Lục quân 1.

ADAPTING TO THE VUCA WORLD – INNOVATING TEACHING PRACTICES AT THE FIRST MILITARY OFFICERS SCHOOL

Pham Huu Tinh
Faculty of Military Branches, First Military Officers School

Abstract: This paper analyzes the impact of the VUCA world on military education and highlights the urgent need to innovate teaching practices at the First Military Officers School. The author proposes solutions such as reforming training objectives, updating curriculum content, innovating teaching methods, and enhancing the application of technology. The paper emphasizes both practical changes and future directions aimed at training a corps of officers with strong leadership, modern thinking, and high adaptability.

Keywords: VUCA, military education, educational innovation, officers, First Military Officers School.

Nhận bài: 26/04/2025

Phản biện: 26/05/2025

Duyệt đăng: 30/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Thế kỷ XXI là thời đại của những biến chuyển nhanh chóng, nơi thế giới vận hành trong trạng thái không ổn định, bất định, phức tạp và mơ hồ – được gọi tắt bằng mô hình VUCA. Đây không chỉ là cách nhìn nhận mới về môi trường toàn cầu, mà còn là thách thức mang tính chiến lược đối với các quốc gia trong hoạch định chính sách, quốc phòng và an ninh. Trong bối cảnh đó, giáo dục – đào tạo, đặc biệt là giáo dục quân sự, đứng trước yêu cầu cấp thiết phải thay đổi để thích ứng, dẫn dắt, và phát triển.

Trường Sĩ quan Lục quân 1 – một trong những trung tâm hàng đầu đào tạo cán bộ chỉ huy bậc phân đội của Quân đội nhân dân Việt Nam – nhận thức sâu sắc những tác động của thế giới VUCA đối với sứ mệnh của nhà trường. Trên nền tảng kế thừa truyền thống, nhà trường đang không ngừng đổi mới mạnh mẽ về mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học nhằm đào tạo ra những sĩ quan có đủ phẩm chất, năng lực chỉ huy và khả năng thích ứng với chiến trường hiện đại.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Bản chất của thế giới VUCA và những tác động tới giáo dục quân sự

Khái niệm VUCA xuất hiện từ những năm 1990, được quân đội Mỹ sử dụng để mô tả môi trường an ninh sau Chiến tranh Lạnh. Ngày nay, mô hình này được dùng rộng rãi để miêu tả thế giới hiện đại:

Volatility (Biến động): Những thay đổi nhanh và bất ngờ về môi trường chiến lược, công nghệ và các mối đe dọa phi truyền thống.

Uncertainty (Bất định): Thiếu khả năng dự báo chính xác về tương lai, cả trong chiến lược, chiến thuật và chính sách.

Complexity (Phức tạp): Mối quan hệ đan xen giữa các yếu tố chính trị, kinh tế, xã hội, công nghệ, quân sự... tạo ra thách thức trong phân tích và ra quyết định.

Ambiguity (Mơ hồ): Sự không rõ ràng trong thông tin, bối cảnh hoặc cách thức hành động.

Trong môi trường VUCA, người sĩ quan không chỉ cần bản lĩnh chính trị kiên định mà còn phải có năng lực thích ứng nhanh, tư duy phản biện, khả năng giải quyết vấn đề trong điều kiện thiếu thông tin, thay đổi liên tục. Điều này đòi hỏi giáo dục quân sự không thể dừng lại ở việc truyền thụ kiến thức, mà phải hướng đến phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực người học.

2.2. Những yêu cầu đặt ra đối với công tác dạy học ở Trường Sĩ quan Lục quân 1

Trong bối cảnh thế giới VUCA đang ngày càng chi phối mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, yêu cầu đặt ra đối với công tác đào tạo sĩ quan không còn chỉ dừng lại ở việc trang bị kiến thức quân sự truyền thống, mà còn phải hướng tới việc phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực của người

học để đáp ứng tốt với môi trường chiến tranh hiện đại – nơi mà tính bất định, phức tạp và đột biến là đặc điểm thường trực.

2.2.1. Đổi mới mục tiêu đào tạo: Từ người chỉ huy đơn thuần đến nhà lãnh đạo quân sự thích ứng cao

Trước đây, mục tiêu đào tạo sĩ quan chủ yếu tập trung vào việc xây dựng người chỉ huy có kiến thức nền tảng về lý luận quân sự, kỹ năng điều hành đơn vị, tổ chức huấn luyện, sẵn sàng chiến đấu. Tuy nhiên, trong môi trường VUCA, chỉ những người có khả năng thích ứng nhanh, ra quyết định hiệu quả trong điều kiện áp lực cao, thông tin thiếu hụt hoặc mâu thuẫn mới có thể làm chủ được chiến trường.

Vì vậy, mục tiêu đào tạo cần được xác định lại theo hướng phát triển toàn diện các năng lực chủ chốt, gồm:

Tư duy hệ thống và tư duy phản biện: Giúp người sĩ quan hiểu được mối liên hệ giữa các yếu tố trong môi trường tác chiến và đưa ra quyết định phù hợp.

Năng lực giải quyết vấn đề phức tạp: Trong bối cảnh chiến tranh phi đối xứng, tác chiến phi truyền thống, sĩ quan cần khả năng sáng tạo ra các phương án tác chiến linh hoạt.

Khả năng lãnh đạo và làm việc trong môi trường đa biến: Bao gồm kỹ năng truyền đạt mệnh lệnh, tạo động lực cho cấp dưới, điều hành đơn vị trong điều kiện khó khăn, đột biến.

Phẩm chất chính trị, đạo đức, bản lĩnh vững vàng: Là “nền móng tinh thần” giúp người sĩ quan kiên định trước mọi biến động, trung thành tuyệt đối với Đảng, với Tổ quốc và Nhân dân.

Việc đổi mới mục tiêu đào tạo là nền tảng quyết định hướng đi của toàn bộ quá trình dạy học. Nó đòi hỏi một sự chuyển dịch mạnh mẽ từ định hướng “truyền thụ” sang định hướng “phát triển”, từ “học thuộc lòng” sang “học để hành – học để sáng tạo”.

2.2.2. Chuyển đổi nội dung chương trình: Gắn chiến tranh hiện đại với yêu cầu thực tiễn của quân đội

Nội dung đào tạo là phần “cốt lõi” quyết định chất lượng sản phẩm đầu ra. Trong thế giới VUCA, nếu nội dung chậm đổi mới, chậm cập nhật với tình hình chiến tranh hiện đại, nhà trường sẽ tụt hậu so với yêu cầu phát triển của quân đội. Để thích ứng, Trường Sĩ quan Lục quân 1 cần tập trung vào:

Tích hợp kiến thức liên ngành: Bên cạnh các môn học truyền thống (chiến thuật bộ binh, kỹ thuật chiến đấu, điều lệnh, vũ khí...), cần đưa

vào chương trình các nội dung liên quan đến công nghệ quân sự hiện đại như: robot chiến đấu, drone vũ trang, chiến tranh mạng, hệ thống điều khiển từ xa, trí tuệ nhân tạo trong tác chiến...

Cập nhật các học thuyết quân sự mới: Nghiên cứu và đưa vào giảng dạy những lý thuyết mới của chiến tranh hiện đại: chiến tranh phi đối xứng, tác chiến hỗn hợp, chiến tranh thông tin, tác chiến điện tử đa miền...

Bổ sung kỹ năng mềm và kỹ năng nhận thức: Học viên cần được trang bị các kỹ năng như quản lý rủi ro chiến thuật, phân tích tình báo, ra quyết định trong khủng hoảng, giao tiếp quân sự, làm việc nhóm, ứng xử trong môi trường đa văn hóa quân đội.

Tăng cường tính thực tiễn – chiến trường hóa nội dung: Gắn mỗi nội dung lý thuyết với các tình huống thực tiễn chiến đấu tại các khu vực trọng điểm, đơn vị chiến đấu, vùng rừng núi, đô thị...

Chuyển đổi chương trình không phải là thay thế toàn bộ, mà là cấu trúc lại theo hướng tinh gọn – hiệu quả – hiện đại, lấy người học làm trung tâm, lấy khả năng hành động trong thực tế làm tiêu chí kiểm định chất lượng.

2.2.3. Đổi mới phương pháp và hình thức dạy học: Từ giảng dạy truyền thống sang tổ chức học tập thích ứng

Trong môi trường VUCA, thông tin biến động từng giờ, kiến thức lỗi thời rất nhanh, nên nếu phương pháp dạy học vẫn chỉ dựa vào giảng giải – ghi nhớ – luyện tập thì không thể tạo ra những người sĩ quan có năng lực tác chiến hiện đại. Do đó, đổi mới phương pháp giảng dạy là yêu cầu bắt buộc.

Trường Sĩ quan Lục quân 1 cần triển khai quyết liệt các phương pháp dạy học hiện đại:

Dạy học theo tình huống (Case-based learning): Đưa học viên vào những tình huống mô phỏng chiến đấu thực tế, yêu cầu họ phân tích, đánh giá, và đưa ra phương án xử lý. Phương pháp này giúp phát triển tư duy phản biện và năng lực giải quyết vấn đề.

Dạy học mô phỏng (Simulation): Ứng dụng công nghệ mô phỏng để học viên thực hành trên sa bàn ảo, bản đồ số, hệ thống mô phỏng chiến trường 3D... qua đó rèn luyện khả năng chỉ huy trong môi trường gần với thực tế chiến đấu.

Dạy học theo dự án (Project-based learning): Giao cho học viên các đề tài chiến thuật hoặc phương án huấn luyện để tự nghiên cứu, lập kế hoạch, triển khai theo nhóm. Cách này vừa phát triển năng lực tự học, vừa tạo điều kiện cho sự phối hợp – chia sẻ trong học tập.

Học phối hợp (Blended learning) và học trực tuyến: Kết hợp giữa lớp học truyền thống và nền tảng học tập số, cho phép học viên chủ động thời gian, tốc độ học tập, đồng thời tiếp cận kho tri thức phong phú, cập nhật theo thời gian thực.

Bên cạnh đó, cần thay đổi vai trò của giảng viên từ “người truyền đạt” thành “người tổ chức, dẫn dắt và khơi nguồn tri thức”. Giảng viên cần làm mẫu tư duy, khuyến khích phản biện, khơi dậy đam mê học tập, tạo môi trường lớp học là không gian sáng tạo – trải nghiệm – tương tác.

2.3. Những chuyển biến thực tiễn trong dạy học tại Trường Sĩ quan Lục quân 1

2.3.1. Tăng cường ứng dụng công nghệ thông tin và chuyển đổi số

Nhà trường đã đẩy mạnh xây dựng hệ thống học liệu số, lớp học thông minh, thư viện điện tử, hệ thống học tập trực tuyến. Giảng viên từng bước sử dụng các phần mềm mô phỏng chiến thuật, công cụ trình chiếu tương tác để tăng tính trực quan và trải nghiệm cho học viên. Các bài giảng được cập nhật theo hướng hiện đại, gắn với thực tiễn chiến đấu.

2.3.2. Tăng cường rèn luyện trong điều kiện phức tạp

Trong huấn luyện thực hành, nhà trường tổ chức nhiều tình huống chiến thuật giả định mô phỏng chiến trường phức tạp, bất định, như: đánh địch tiến công đường không, phòng ngự trong đô thị, hành quân – chiến đấu ban đêm, xử trí tình huống mất thông tin liên lạc, đột biến thời tiết... Các tình huống này rèn cho học viên bản lĩnh, sự sáng tạo và khả năng ứng biến linh hoạt.

2.3.3. Phát huy vai trò tự học – tự rèn

Học viên được khuyến khích lập kế hoạch học tập cá nhân, tham gia câu lạc bộ nghiên cứu khoa học, chủ động khai thác học liệu, thực hiện bài tập theo nhóm. Từ đó, hình thành thói quen học tập suốt đời, năng lực tự nghiên cứu, tự thích nghi – yếu tố sống còn trong thế giới VUCA.

2.4. Một số định hướng tiếp tục đổi mới trong thời gian tới

2.4.1. Xây dựng đội ngũ giảng viên mạnh về chuyên môn – giỏi về phương pháp – nhạy về công nghệ

Giảng viên phải là người truyền cảm hứng, tổ chức lớp học như một môi trường tương tác, không chỉ giảng dạy mà còn huấn luyện cách tư duy, làm việc, ứng phó với biến động. Cần có chính sách phát triển đội ngũ giảng viên trẻ, giỏi công nghệ, tư duy đổi mới.

2.4.2. Gắn kết chặt chẽ giữa nhà trường và thực tiễn

Thường xuyên tổ chức cho học viên đi thực tập tại đơn vị, huấn luyện thực tế chiến đấu, lồng ghép tình huống thực tiễn vào nội dung giảng dạy. Đồng thời, tiếp thu phản hồi từ đơn vị sử dụng cán bộ để điều chỉnh chương trình đào tạo cho phù hợp thực tế chiến đấu.

2.4.3. Phát triển văn hóa học tập chủ động, sáng tạo

Nhà trường cần xây dựng môi trường khuyến khích học viên nói thẳng, nói thật, phản biện, đề xuất ý tưởng mới, qua đó hình thành tư duy chiến lược, năng lực ra quyết định trong môi trường bất định – một phẩm chất tất yếu của người chỉ huy hiện đại.

III. KẾT LUẬN

Thế giới VUCA là một thực tại không thể tránh khỏi. Trường Sĩ quan Lục quân 1, với vị trí là trung tâm đào tạo sĩ quan chủ lực, có vai trò then chốt trong chuẩn bị đội ngũ cán bộ đáp ứng yêu cầu xây dựng Quân đội nhân dân Việt Nam “cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, từng bước hiện đại”. Muốn vậy, phải tiếp tục đổi mới toàn diện và sâu sắc công tác dạy học – không chỉ đổi mới về nội dung và phương pháp, mà còn là đổi mới về tư duy giáo dục, cách tổ chức nhà trường, và văn hóa học tập. Chỉ khi thích ứng được với thế giới VUCA, nhà trường mới có thể thực hiện trọn vẹn sứ mệnh thiêng liêng của mình: đào tạo ra những sĩ quan vừa “hồng”, vừa “chuyên”, vừa bản lĩnh, vừa trí tuệ – người chỉ huy của tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Minh Hương (2020). Thế giới VUCA và những tác động đến giáo dục đại học trong bối cảnh toàn cầu hóa. *Tạp chí Giáo dục Đại học*, 38(2), 25-35.
2. Trần Thị Mai (2019). Giáo dục trong môi trường VUCA: Cơ hội và thách thức đối với các trường đại học Việt Nam. *Tạp chí Quản lý Giáo dục*, 24(1), 13-20.
3. Phan Hồng Ngọc (2018). *Ứng phó với thế giới VUCA trong giáo dục và đào tạo tại Việt Nam*. Nxb Giáo dục Việt Nam.